

РЕГИОНАЛЕН ЦЕНТЪР
ЗА ПОДКРЕПА НА ПРОЦЕСА
НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ
СОФИЯ-ГРАД

РЪКОВОДСТВО ЗА РЕСУРСНИ УЧИТЕЛИ ПОДКРЕПА НА ОБУЧИТЕЛНИЯ ПРОЦЕС НА ДЕЦА СЪС СОП

Технически изпълнител: А и Д Сървис ООД

Авторски екип: РЦПППО – София-град

www.rcsf.bg

2024

Въведение

Съвременното образование в България е твърдо ориентирано към принципите на приобщаващото образование, утвърдени както на национално, така и на международно ниво. Приобщаването е повече от физическо присъствие на всички деца и ученици в общообразователните училища и детски градини; то е философия, която приема и цени разнообразието, създавайки среда, в която всяко дете се чувства прието, подкрепено и има възможност да развие пълния си потенциал. В този процес, децата и учениците със специални образователни потребности (СОП) заемат централно място, като осигуряването на ефективна подкрепа за тях е ключов елемент за успешното функциониране на приобщаващата образователна среда.

В тази динамична и отговорна рамка, ролята на ресурсния учител е от съществено значение. Ресурсният учител е не просто специалист, работещ директно с деца със СОП, но и ключов координатор, консултант и партньор в образователния процес. Той играе решаваща роля в оценката на индивидуалните потребности, планирането и предоставянето на допълнителна подкрепа, адаптирането на учебното съдържание и методите на преподаване, както и в изграждането на мостове за комуникация и сътрудничество между учители, родители и други специалисти. Ефективната работа на ресурсния учител е в основата на осигуряването на равен достъп до качествено образование и пълноценно участие на всяко дете със СОП в живота на детската градина или училището.

Настоящото ръководство си поставя за **цел** да предостави цялостна и практически насочена информация в подкрепа на ежедневната дейност на ресурсните учители. То има за задача да систематизира ключови аспекти от работата с деца със СОП, да представи ефективни стратегии и подходи за подкрепа на обучителния процес, както и да очертае пътищата за успешно сътрудничество с всички участници в образователната общност. Стремещт е ръководството да бъде полезен инструмент, който подпомага ресурсните учители в тяхната мисия да осигурят възможно най-добрата подкрепа за децата, с които работят.

Целевата аудитория на ръководството са преди всичко ресурсните учители, работещи в системата на предучилищното и училищното образование в България. Ръководството може да бъде полезно и за други педагогически специалисти (учители, директори, психолози, логопеди, педагогически съветници), които работят с деца със СОП или участват в процеса на приобщаване. То също така може да послужи като *valuable resource* за студенти по специална педагогика и други сходни специалности.

Ръководството е разработено в съответствие с актуалната **нормативна уредба** в Република България, регламентираща подкрепата за личностно развитие на децата и учениците, включително тези със специални образователни потребности. Основните документи, на които се базира ръководството, включват Закона за предучилищното и училищното образование и в частност Наредбата за приобщаващото образование, както и други подзаконови нормативни актове, свързани с дейността на ресурсните учители и екипите за подкрепа за личностно развитие. Запознаването и прилагането на нормативната база е фундаментално условие за ефективната и законосъобразна работа на ресурсния учител.

Част 1.

Ресурсният учител в приобщаващото образование

Приобщаващото образование представлява важен етап в развитието на образователните системи по света, насочено към осигуряване на равен достъп до качествено образование за всички деца, независимо от техните индивидуални различия и потребности. В този контекст, ресурсният учител се очертава като ключова фигура, която играе решаваща роля за успешното интегриране на децата със специални образователни потребности (СОП) в общообразователната среда.

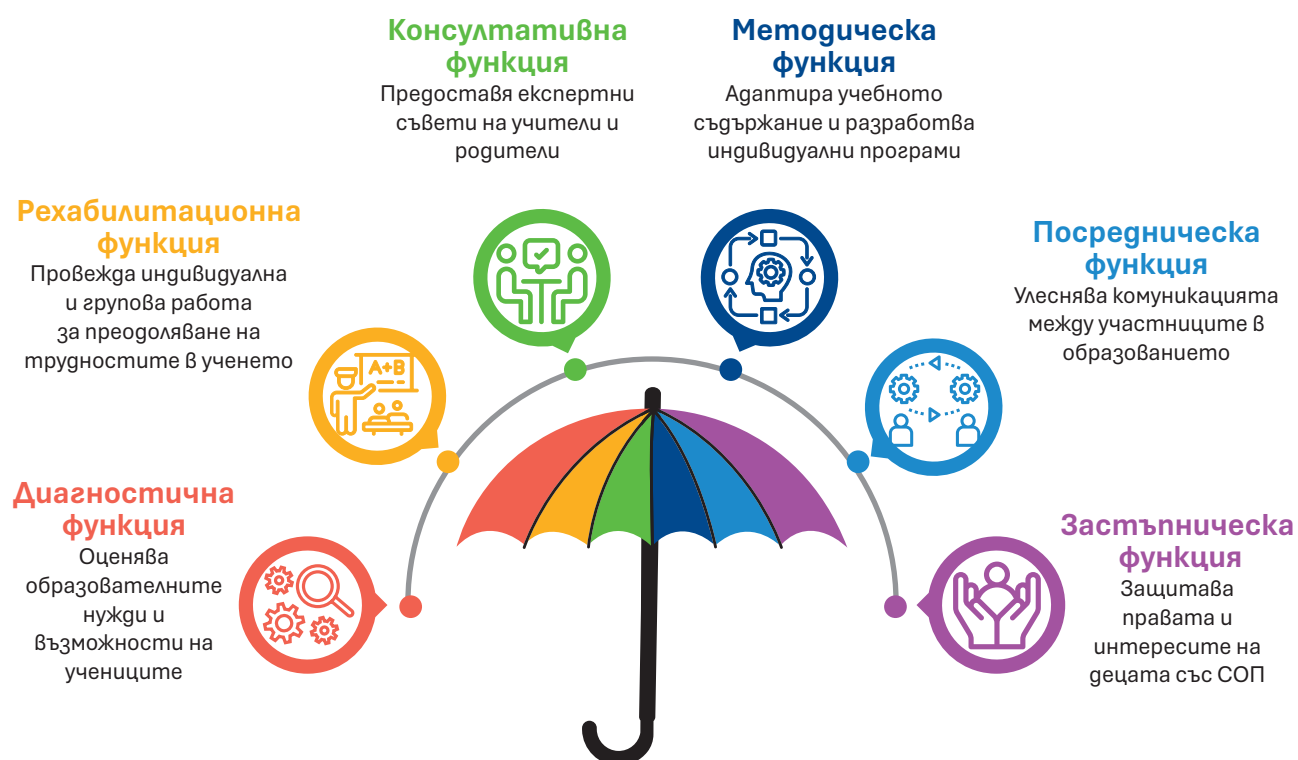
Ресурсният учител е специалист с педагогическа подготовка и компетенции в областта на специалната педагогика, който подпомага образователния процес за децата със СОП, осигурявайки им необходимата подкрепа за пълноценно участие и развитие в училищната общност. Неговата дейност обхваща не само работата с учениците, но и активно сътрудничество с родители, учители и други специалисти от мултидисциплинарен екип.

Роля и функции на ресурсния учител

Основни функции

Ресурсният учител изпълнява разнообразни и взаимосвързани функции в процеса на приобщаващото образование.

Роли на образователните специалисти за деца със СОП

1. **Диагностична функция** – участва в първоначалното и периодичното оценяване на образователните потребности и възможности на учениците със СОП, използвайки различни методи и инструменти.
2. **Рехабилитационна функция** – провежда индивидуална и групова работа с децата, насочена към преодоляване на конкретни затруднения в ученето и развитието.
3. **Консултативна функция** – предоставя експертни съвети и насоки на учители и родители относно специфичните подходи и методи за работа с деца със СОП.
4. **Методическа функция** – подпомага адаптирането на учебното съдържание и разработва индивидуални образователни програми съобразно потребностите на всяко дете.
5. **Посредническа функция** – осъществява връзката между различните участници в образователния процес – ученик, родители, учители, специалисти, администрация.
6. **Застъпническа функция** – защитава правата и интересите на децата със СОП и работи за промяна на нагласите и преодоляване на предразсъдъците.

Специфични дейности

В ежедневната си работа ресурсният учител извършва разнообразни дейности:

- Провежда индивидуални и групови занятия с учениците със СОП
- Участва в разработването и прилагането на индивидуални образователни планове
- Адаптира учебни материали и ресурси според специфичните нужди на децата
- Подпомага учителите при планирането и реализирането на учебния процес с оглед включването на всички ученици
- Подкрепя емоционалното и социалното развитие на децата със СОП
- Наблюдава и документира прогреса на учениците
- Участва в екипни срещи и обсъждания
- Поддържа постоянна връзка с родителите и ги включва активно в образователния процес

Компетенции и професионална подготовка

За да изпълнява ефективно своите функции, ресурсният учител трябва да притежава специфични компетенции и квалификация:

Професионална квалификация

- Висше образование в областта на специалната педагогика или педагогика с допълнителна квалификация по специална педагогика
- Познания за различните видове нарушения и специални образователни потребности
- Умения за диагностика и оценяване на образователните потребности
- Владее на специфични методи и техники за корекционно-развиваща работа

Личностни качества и умения

- Емпатия и позитивно отношение към различията
- Търпение и последователност
- Гъвкавост и адаптивност
- Комуникативни умения и способност за работа в екип

- Креативност при разработване на индивидуализирани подходи
- Аналитично мислене и умения за решаване на проблеми
- Емоционална устойчивост
- Непрекъснато професионално развитие и самоусъвършенстване

Предизвикателства пред ресурсния учител

В своята работа ресурсният учител се сблъсква с различни предизвикателства, които изискват професионален подход и постоянно развитие:

Образователни предизвикателства

- Широк спектър от различни специални потребности, изискващи специфични подходи
- Необходимост от постоянно обновяване на знанията и методите на работа
- Балансиране между индивидуалните нужди на детето и изискванията на учебната програма
- Недостатъчност на подходящи учебни материали и ресурси

Системни предизвикателства

- Прекомерна административна натовареност
- Голям брой деца, с които работи един ресурсен учител
- Недостатъчна материална база и ресурсно обезпечаване
- Непълноценно сътрудничество между институциите

Социални предизвикателства

- Негативни нагласи и предразсъдъци към децата със СОП
- Трудности при постигане на реална социална интеграция
- Недостатъчна подготовка на обществото за приемане на различията
- Съпротива от страна на някои родители и учители

Стратегии за успешна работа

За преодоляване на предизвикателствата и постигане на успешни резултати, ресурсният учител може да прилага различни стратегии:

Педагогически подходи

- Прилагане на индивидуализиран подход, съобразен с конкретните потребности на всяко дете
- Използване на интерактивни методи и игрови техники
- Фокусиране върху силните страни и ресурсите на детето
- Постепенно усложняване на задачите според възможностите
- Балансиране между предоставяне на подкрепа и стимулиране на самостоятелност

Сътрудничество и комуникация

- Изграждане на партньорски отношения с родителите
- Редовна комуникация и споделяне на информация с учителите
- Активно участие в мултидисциплинарния екип
- Организиране на съвместни дейности, включващи всички деца в класа
- Провеждане на информационни кампании за приобщаващото образование

Професионално развитие

- Участие в квалификационни курсове и обучения
- Следене на съвременните тенденции и иновации в областта
- Обмяна на опит с други специалисти
- Супервизия и рефлексия върху собствената практика
- Изследователска дейност и прилагане на доказани практики

Значение на ресурсния учител за приобщаващото образование

Ресурсният учител има ключово значение за успешното реализиране на приобщаващото образование по няколко причини:

За учениците със СОП

- Осигурява необходимата специализирана подкрепа за преодоляване на специфичните затруднения
- Помага за изграждането на самочувствие и увереност в собствените възможности
- Създава предпоставки за пълноценно участие в образователния процес
- Подкрепя формирането на социални умения и връзки със съучениците

За училищната общност

- Предоставя експертиза и подкрепа на учителите в общообразователната система
- Спомага за създаване на приобщаваща училищна среда
- Насърчава разбирането и приемането на различията
- Допринася за повишаване на качеството на образованието за всички ученици

За образователната система

- Подпомага практическото прилагане на политиките за приобщаващо образование
- Осигурява мост между специалното и общото образование
- Допринася за развитието на иновативни педагогически практики
- Подпомага процеса на промяна на образователната система към по-голяма гъвкавост и отзивчивост към разнообразните потребности

Ресурсният учител се утвърждава като незаменима фигура в съвременното приобщаващо образование, играейки ролята на мост между специалното и общото образование. Неговата дейност надхвърля традиционните педагогически функции и включва комплекс от дейности, насочени към подкрепа на децата със специални образователни потребности, техните семейства, учителите и цялата училищна общност.

Успешното реализиране на ролята на ресурсния учител изисква не само солидна професионална подготовка и непрекъснато усъвършенстване, но и специфични личностни качества като емпатия, търпение и отгаденост. Чрез своята работа, ресурсният учител допринася за изграждането на образователна система, в която всяко дете има възможност да развие своя потенциал и да бъде пълноценен участник в образователния процес.

В контекста на съвременните тенденции за все по-широко приобщаване, ролята на ресурсния учител придобива все по-голямо значение и признание. Неговият принос за създаването на истински приобщаваща образователна среда е неоценим и заслужава обществена подкрепа и професионално признание.

Част 2.

Теоретични основи и разбиране на СОП

Ефективната подкрепа на децата със специални образователни потребности (СОП) започва с дълбоко разбиране на техните нужди, силните им страни и предизвикателствата, пред които са изправени. Тази част от ръководството представя основните теоретични положения и дефиниции съгласно българското законодателство, които са фундамент за работата на всеки ресурсен учител.

1. Какво са специалните образователни потребности (СОП)?

Съгласно § 1, т. 23 от Допълнителните разпоредби на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), специални образователни потребности са „образователните потребности на дете или ученик, които може да възникнат при: сензорни увреждания, физически увреждания, множество увреждания, интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения, специфични нарушения на способността за учене, разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства“. Тази дефиниция подчертава, че СОП не са характеристика на самото дете, а по-скоро образователни нужди, които възникват в резултат на различни състояния или затруднения и налагат осигуряването на допълнителни условия и ресурси за пълноценното участие в образователния процес.

Ключови понятия, свързани със СОП в българското законодателство, включват:

- **Приобщаващо образование:** Процес на осигуряване на подкрепяща и достъпна образователна среда за всички деца и ученици, съобразен с техните индивидуални потребности и възможности за развитие и учене.
- **Подкрепа за личностно развитие:** Съвкупност от дейности, насочени към развитие на потенциала, силните страни и преодоляване на затрудненията на всяко дете или ученик. Включва обща и допълнителна подкрепа.
- **Допълнителна подкрепа за личностно развитие:** Интензивна и специализирана подкрепа, предоставяна на деца и ученици със СОП, в риск, с изявени гарби и с хронични заболявания, въз основа на оценка на индивидуалните им потребности.
- **Екип за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР):** Междудисциплинарен екип в детската градина или училището, който извършва оценка на потребностите и планира, координира и проследява предоставянето на допълнителна подкрепа. Ресурсният учител е основен член на този екип.

2. Категории специални образователни потребности

Българското законодателство ясно разграничава категориите СОП, които служат като основа за идентифициране на нуждите и планиране на подкрепата. Важно е да се отбележи, че едно дете може да има потребности, попадащи в една или повече категории (множество увреждания):

- **Сензорни увреждания:** Нарушения на зрението (частично зрение, слепота) и слуха (частична глухота, глухота).
- **Физически увреждания:** Нарушения на опорно-двигателния апарат, които могат да повлияят на мобилността и фината моторика.
- **Множество увреждания:** Комбинация от две или повече увреждания (напр. интелектуални затруднения и сензорно увреждане).
- **Интелектуални затруднения:** Значително ограничение във функционирането на интелекта, което се проявява в трудности при усвояване на нови знания и умения, абстрактно мислене и решаване на проблеми.
- **Езиково-говорни нарушения:** Затруднения, свързани с разбирането и/или употребата на езика, включително артикулационни нарушения, заекване, алалия, афазия и други комуникативни нарушения.
- **Специфични нарушения на способността за учене:** Нарушения, които засягат специфични процеси, свързани с ученето, като дислексия (затруднения в четенето), дисграфия (затруднения в писането), дискалкулия (затруднения в математиката).
- **Разстройства от аутистичния спектър (РАС):** Комплексни нарушения на развитието, които засягат социалното взаимодействие, комуникацията и поведението (характеризират се с ограничени, повтарящи се интереси и дейности).
- **Емоционални и поведенчески разстройства:** Затруднения, свързани с регулирането на емоциите и поведението, които могат да се проявяват в агресивност, хиперактивност, дефицит на вниманието (ХАДВ), тревожност, депресия и други състояния.

3. Разбиране на индивидуалните различия и силните страни

Ключов аспект на работата с деца със СОП е осъзнаването, че всяко дете е уникално. Дори деца с една и съща диагноза или сходни потребности имат различни профили на функциониране, различни темпове на развитие и уникални силни страни. Ресурсният учител трябва да подхожда индивидуално към всяко дете, като не се фокусира единствено върху дефицитите и затрудненията, а активно търси и награжда върху неговите интереси, таланти и силни страни. Идентифицирането на силните страни е важна предпоставка за повишаване на самооценката на детето, мотивацията за учене и изграждането на позитивна идентичност. Работата, базирана на силните страни, прави подкрепата по-ефективна и стимулираща.

4. Модели на подкрепа

Българската образователна система предвижда два основни модела на подкрепа за личностно развитие:

Обща подкрепа за личностно развитие

Тази подкрепа е насочена към всички деца и ученици и се осъществява от всички педагогически специалисти в детската градина или училището. Тя включва дейности като:

- Екипно взаимодействие между учителите и другите педагогически специалисти.
- Работа в група/клас.

- Наблюдение и оценка на напредъка.
- Консултации с родителите.
- Дейности по превенция на обучителни затруднения и поведенчески проблеми.
- Работа с деца с изявени дарби.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие:

Тази подкрепа е по-интензивна и специализирана и се предоставя на деца и ученици, за които общата подкрепа не е достатъчна. Тя се основава на оценка на индивидуалните потребности и се планира в Индивидуалния план за подкрепа (ИПП). Допълнителната подкрепа може да бъде:

- **Краткосрочна:** Предоставя се за определен период от обучението – най-малко една учебна година до максимум края на съответния етап от степенята на образование. Прилага се при нужда от интензивна, но времево ограничена подкрепа.
- **Дългосрочна:** Предоставя се за повече от един етап от образованието на ученика. Прилага се при трайни и по-сериозни потребности, изискващи дългосрочна специализирана подкрепа.

Допълнителната подкрепа се предоставя от педагогически специалисти като ресурсни учители, логопеди, психолози, както и от други специалисти при необходимост, в зависимост от специфичните нужди на детето/ученика. Ефективното комбиниране и взаимодействие между общата и допълнителната подкрепа е ключът към успешното приобщаване.

Част 3.

Планиране и предоставяне на подкрепа

След като бъдат идентифицирани и оценени специалните образователни потребности на детето или ученика от Екипа за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР), следва решаващата стъпка по планирането и предоставянето на адекватна и ефективна подкрепа. В основата на този процес стои Индивидуалният план за подкрепа (ИПП).

1. Индивидуален план за подкрепа (ИПП)

Същност и значение на ИПП

Индивидуалният план за подкрепа (ИПП) е основният документ, който регламентира и насочва предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на конкретно дете или ученик със специални образователни потребности. Той представлява писмено споразумение и пътна карта, която описва специфичните нужди на детето, поставените цели за неговото развитие и учене, както и конкретните дейности, мерки и ресурси, които ще бъдат използвани за постигането на тези цели.

Значението на ИПП е многостранно:

- **Индивидуализация:** Гарантира, че подкрепата е съобразена с уникалните потребности, силни страни, интереси и стил на учене на всяко дете.
- **Структура и насоченост:** Предоставя ясна рамка за работата на всички специалисти и учители, участващи в подкрепата, като гарантира последователност и координация на усилията.
- **Отчетност:** Служи като основа за проследяване на напредъка на детето и оценяване ефективността на предоставената подкрепа.
- **Комуникация и сътрудничество:** Улеснява общуването и взаимодействието между ЕПЛР, учителите, родителите и самото дете/ученик, като осигурява общо разбиране и съпричастност към процеса на подкрепа.
- **Правна рамка:** Представлява официален документ, който е основание за предоставяне на допълнителна подкрепа съгласно нормативните изисквания.

Процес на разработване на ИПП

Разработването на ИПП е екипен процес, ръководен от ЕПЛР. Той се основава на резултатите от извършената оценка на индивидуалните потребности на детето или ученика. Процесът обикновено включва следните стъпки:

1. **Анализ на оценката:** ЕПЛР обсъжда задълбочено докладите от педагогическата, психологическата, логопедичната и при необходимост други специализирани оценки. Идентифицират се конкретните затруднения, силните страни и областите за развитие.
2. **Поставяне на цели:** Формулират се ясни, измерими, постижими, релевантни и времево ограничени (SMART) цели за краткосрочно и дългосрочно развитие на детето във всички засегнати области (напр. академични умения, комуникация, социални умения, самообслужване, поведение). Целите трябва да отразяват както нуждите, така и по-

тенциала на детето.

- 3. Планиране на дейности и мерки:** Определят се конкретните дейности, стратегии, методи и ресурси, които ще бъдат използвани за постигане на поставените цели. Планират се честотата и продължителността на подкрепата.
- 4. Определяне на отговорности:** Ясно се разпределят отговорностите между членовете на ЕПЛР, общообразователните учители и другите ангажирани лица за изпълнението на различните дейности.
- 5. Определяне на срокове и критерии за напредък:** За всяка цел се поставят срокове за постигането ѝ и се дефинират конкретни, измерими критерии, по които ще се отчита напредъкът.
- 6. Обсъждане и съгласуване:** Проектът на ИПП се обсъжда с родителите/настойниците на детето/ученика. Тяхното мнение, информация и съгласие са задължителни. При възможност и спрямо възрастта и капацитета на детето/ученика, той също се включва в обсъждането и вземането на решения относно собствената му подкрепа.
- 7. Утвърждаване:** Финалният вариант на ИПП се утвърждава със заповед на директора на детската градина или училището.

Компоненти на ИПП

Структурата на ИПП може да варира леко в различните образователни институции, но основните компоненти, които задължително присъстват съгласно нормативната уредба, включват:

- **Общи данни за детето/ученика:** Име, ЕГН, възраст, клас/група.
- **Информация за оценката на потребностите:** Кратко обобщение на основните констатации от оценката и идентифицираните нужди.
- **Силни страни, интереси и предпочитания на детето/ученика:** Описание на положителните аспекти и области, в които детето е успешно или проявява интерес.
- **Дългосрочни цели:** Глобални цели за развитие, които се очаква да бъдат постигнати в рамките на по-дълъг период (напр. етап на образование).
- **Краткосрочни цели:** Специфични, измерими цели, които са стъпки към постигане на дългосрочните цели и се планират за по-кратък период (напр. учебен срок или година).
- **Дейности и мерки за подкрепа:** Подробно описание на конкретните интервенции, стратегии, методи и форми на работа (индивидуална, групова), които ще бъдат прилагани за постигане на всяка краткосрочна цел. Включват се и необходимите адаптации на учебната среда и материали.
- **Необходими ресурси:** Списък на специфичните ресурси (специалисти, помагала, технически средства), които ще бъдат използвани.
- **Отговорни лица:** Ясно посочени специалистите и учителите, отговорни за изпълнението на всяка дейност или група дейности.
- **Срокове за изпълнение:** Очертаване на времевата рамка за постигане на краткосрочните цели и реализиране на дейностите.
- **Критерии за напредък и методи за оценка:** Конкретни показатели и начини за измерване на постигнатия напредък по всяка цел (напр. наблюдение, тестове, анализ на продукти от дейността).

- **График на срещите за преглед и актуализация на ИПП:** Планиране на периодични срещи на ЕПЛР с участието на родителите за обсъждане на напредъка и актуализация на плана при необходимост (обикновено два пъти годишно).
- **Подписи:** Подписи на членовете на ЕПЛР, родителите/настойниците и при възможност на детето/ученика, както и на директора за утвърждаване.

Разработването и изпълнението на ИПП е динамичен процес, който изисква гъвкавост, тясно сътрудничество и постоянна оценка на ефективността на предприетите мерки. Ресурсният учител играе централна роля в координирането и изпълнението на дейностите, заложи в ИПП, като осигурява индивидуална подкрепа и консултира другите педагогически специалисти.

Ето разгърнатата част от ръководството, посветена на организацията на ресурсното подпомагане:

2. Организация на ресурсното подпомагане

Ефективността на подкрепата, предоставяна от ресурсния учител, зависи до голяма степен от правилната организация на работата. Тя включва избора на подходящи форми на взаимодействие, изготвяне на гъвкав график и създаване на среда, която насърчава ученето и развитието.

Форми на работа (индивидуална, групова):

Ресурсният учител може да работи с децата и учениците със СОП в различни форми, в зависимост от техните специфични нужди, поставените в ИПП цели и наличните ресурси:

Индивидуална работа: Това е най-често срещаната форма на работа, особено при деца с по-значителни или специфични нужди, които изискват пряко, насочено и персонализирано взаимодействие. Индивидуалните занятия позволяват на ресурсния учител изцяло да се фокусира върху конкретните затруднения на детето, да прилага специализирани методи и техники и да адаптира темпото и съдържанието на работа спрямо неговите индивидуални възможности и напредък. Тази форма е особено подходяща за работа по специфични дефицити (напр. развитие на езикови и комуникативни умения, преодоляване на специфични обучителни трудности като дислексия или дискалкулния, развитие на фината моторика и координацията).

Групова работа: Провежда се с малки групи от деца или ученици със сходни нужди или цели за развитие. Груповата работа има редица предимства:

- **Социализация:** Предоставя възможност за взаимодействие с връстници, развитие на социални умения, учене чрез подражание и съвместна дейност.
- **Ефективност:** Позволява на ресурсния учител да работи с повече деца едновременно по общи цели (напр. развитие на умения за учене, формиране на навици, работа в екип).
- **Развитие на комуникацията:** Стимулира децата да общуват помежду си и с учителя. Груповата работа може да се провежда както в ресурсния кабинет, така и в общата класна стая, като част от подкрепата в реалната учебна среда.

Работа в общата класна стая: Ресурсният учител може да предоставя подкрепа и директно в класната стая, успоредно с общообразователния учител. Тази форма на работа е изключително ценна за приобщаването, тъй като:

- Позволява адаптиране на задачите и материалите в реално време.
- Подпомага включването на детето в общите дейности на класа.
- Дава възможност за консултиране и подкрепа на общообразователния учител на място.
- Насърчава взаимодействието между детето със СОП и неговите съученици.
- Способства за изграждане на толерантност и приемане в класа.

Често най-ефективният подход е комбинирането на различни форми на работа в зависимост от конкретните нужди и етапа на развитие на детето/ученика.

График и продължителност на занятията

Изготвянето на гъвкав и съобразен график е от ключово значение за ефективната организация на ресурсното подпомагане. При планирането трябва да се вземат предвид:

- **Индивидуалните нужди и издръжливост на детето/ученика:** Времетраенето на занятията трябва да бъде съобразено с възрастта, нивото на концентрация и специфичните трудности на детето. За по-малки деца или такива със значителни затруднения се препоръчват по-кратки, но по-чести сесии.
- **Поставените цели в ИПП:** Целите определят интензивността и продължителността на необходимата подкрепа.
- **Учебното разписание на детето/ученика:** Занятията в ресурсния кабинет не трябва да нарушават основните учебни часове по ключови предмети, освен ако това не е изрично предвидено в ИПП или ИУП/ИУПр и е в най-добрия интерес на детето.
- **Натовареността на ресурсния учител:** Графикът трябва да бъде реалистичен и да позволява на учителя да работи ефективно с всички деца, за които отговаря.
- **Наличие на ресурсен кабинет и материали:** Осигуряването на подходящо пространство и оборудване е важно за провеждането на занятията.

Продължителността на едно индивидуално занятие обикновено варира между 20 и 45 минути, докато груповите занятия могат да бъдат малко по-дълги. Честотата на срещите също е индивидуална – някои деца може да се нуждаят от ежедневна подкрепа, докато други от няколко пъти седмично. Графикът трябва да бъде гъвкав и да може да се адаптира при промяна в нуждите на детето или в училищната организация.

Създаване на подкрепяща и стимулираща образователна среда

Независимо от това дали подкрепата се предоставя в ресурсен кабинет или в общата класна стая, създаването на подходяща среда е от решаващо значение. Тази среда трябва да бъде:

- **Физически достъпна и безопасна:** Осигуряване на лесен достъп, подходящо обзавеждане, намаляване на разсейващите фактори.
- **Структурирана и предвидима:** Ясни правила и рутина, визуални графици, предвидими преходи между дейностите. Това е особено важно за деца с разстройства от аутистичния спектър или емоционални и поведенчески затруднения.

- **Визуално подкрепяща:** Използване на нагледни материали, символи, писмени инструкции, за да се улесни разбирането.
- **Емоционално сигурна:** Атмосфера на приемане, разбиране и уважение. Насърчаване на детето да изразява чувствата си и да прави грешки без страх от осъждане.
- **Стимулираща и мотивираща:** Използване на интересни и подходящи за възрастта материали, разнообразни дейности, които отговарят на интересите на детето. Позитивна обратна връзка и поощрения.
- **Насърчаваща независимостта:** Създаване на условия детето постепенно да поема по-голяма отговорност за своето учене и поведение.

Ресурсният учител може да съдейства и консултира общообразователните учители и родителите за адаптиране на средата в класната стая и у дома, за да се осигури последователност и приемственост в подкрепата. Създаването на приобщаваща култура в цялото училище или детска градина е споделена отговорност, в която ресурсният учител има активна роля.

Разбира се, ето разгърнатата част от ръководството, посветена на стратегиите и методите за подкрепа в обучителния процес:

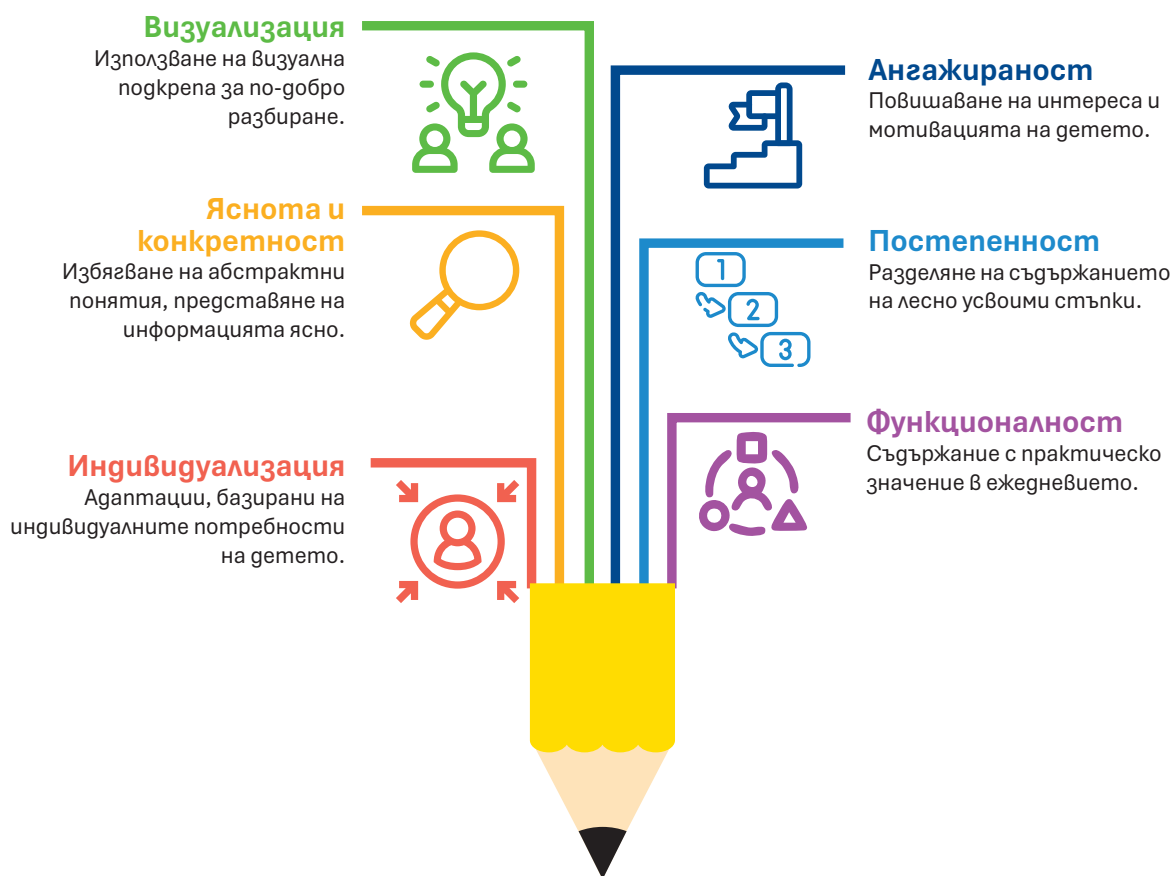
Част 4: Стратегии и методи за подкрепа в обучителния процес

Една от основните функции на ресурсния учител е да подпомага адаптирането на образователния процес така, че той да стане достъпен и ефективен за децата и учениците със СОП. Това включва както модифициране на учебното съдържание, така и прилагане на разнообразни, диференцирани подходи на преподаване.

1. Адаптиране и модификация на учебното съдържание

Адаптирането и модификацията на учебното съдържание не означава намаляване на изискванията или „олекомтяване“ на материала в негативен смисъл, а по-скоро представяне на информацията по начин, който отговаря на когнитивните възможности, стила на учене и специфичните нужди на детето. Целта е да се осигури разбиране и усвояване на ключови понятия и умения, които са важни за напредъка на детето.

Разбиране на адаптирането на учебното съдържание

Принципи на адаптиране

- **Индивидуализация:** Адаптацията винаги трябва да бъдат базирани на индивидуалните потребности, силни страни и цели, заложи в ИПП на конкретното дете. Няма универсален подход, който да работи за всички.

- **Функционалност:** Съдържанието трябва да бъде адаптирано така, че да има практическо значение и приложимост в ежедневието на детето, когато е възможно.
- **Яснота и конкретност:** Избягване на абстрактни понятия, когато е възможно, и представяне на информацията по пряк и еднозначен начин.
- **Постепенност:** Разделяне на учебното съдържание на по-малки, лесно усвоими стъпки. Награждаване на вече усвоени знания и умения.
- **Визуализация:** Максимално използване на визуална подкрепа – схеми, картини, графики, символи.
- **Ангажираност:** Адаптирането трябва да повишава интереса и мотивацията на детето, като се свързва с неговите интереси.

Начини за опростяване, структуриране и представяне на информацията:

- **Опростяване на езика:** Използване на по-кратки изречения, познати думи, избягване на сложна терминология и жаргон. При необходимост – преформулиране на въпроси и задачи.
- **Структуриране на материала:**
 - Предварително организиране на информацията (напр. чрез мисловни карти, схеми).
 - Използване на подзаглавия, водещи символи и номериране за яснота.
 - Обособяване на ключова информация (напр. с удебелен шрифт, различен цвят).
 - Предоставяне на обобщения в началото и края на урока или темата.
- **Визуално представяне:**
 - Използване на картинки, диаграми, таблици и графики, които илюстрират основните идеи.
 - Прилагане на визуални графици и чек-листове за отделните дейности.
 - Цветово кодиране на информацията.
- **Използване на конкретни примери:** Илюстриране на абстрактни понятия с примери от реалния живот или познати на детето ситуации.
- **Намаляване на обема:** Фокусиране върху най-съществената информация и ключовите концепции, като се пропускат маловажни детайли.
- **Използване на различни формати:** Представяне на информацията не само в писмен вид, но и чрез аудио записи, видео материали, презентации.

2. Диференцирани подходи на преподаване

Диференцираното преподаване е подход, при който учителят адаптира методите, материалите и очакванията спрямо различните нужди и способности на учениците в класа. Ресурсният учител често работи в тясно сътрудничество с общообразователния учител за прилагане на диференцирани подходи в общата класна стая.

Съобразяване с индивидуалните стилове на учене:

Всяко дете има свой уникален начин, по който възприема и обработва информация. Основните стилове на учене са:

- **Визуален:** Учене чрез гледане (картини, схеми, диаграми, видеа).
- **Слухов (Аудиторен):** Учене чрез слушане (лекции, дискусии, аудио записи).

- **Кинестетичен:** Учене чрез движение и докосване (експерименти, ролеви игри, практически дейности).

Ефективният ресурсен учител разпознава предпочитания стил на учене на детето и адаптира методите и материалите така, че да ги съобрази с него. Например, за дете с визуално-пространствени силни страни може да се използват повече визуални организатори и схеми, докато за дете с кинестетичен стил на учене – повече дейности, включващи движение и манипулация с обекти.

Използване на мултисензорни подходи:

Мултисензорният подход включва едновременно ангажиране на няколко сетива (зрение, слух, осезание, движение) в процеса на учене. Този подход е особено ефективен за деца със СОП, тъй като:

- **Подсилва наученото:** Информацията, възприета по множество канали, се запомня по-трайно.
- **Компенсира слабости:** Ако едно сетиво е засегнато, информацията може да бъде възприета чрез други сетива.
- **Повишава ангажираността:** Мултисензорните дейности често са по-интересни и мотивиращи.
- **Развива различни умения:** Стимулира развитието на различни когнитивни и двигателни умения.

Примери за мултисензорни дейности: учене на букви, като се изписват във въздуха или в пясък; решаване на задачи с помощта на сметало или конкретни предмети; изучаване на природни явления чрез експерименти и наблюдение; използване на рими и песнички за запомняне на информация.

Прилагане на разнообразни учебни дейности и материали:

Монотонността може бързо да доведе до загуба на интерес, особено при деца със СОП. Затова е важно ресурсният учител да използва широк спектър от дейности и материали:

- **Разнообразие във формата на работа:** Редуване на индивидуална работа с работа по двойки или в малки групи.
- **Разнообразие в типа задачи:** Включване на задачи, изискващи различни видове мислене (анализ, синтез, сравнение), както и задачи, насочени към различни умения (четене, писане, слушане, говорене, практически умения).
- **Използване на дидактични игри:** Ученето чрез игра е изключително ефективно, особено за по-малки деца или за деца със затруднения в мотивацията.
- **Прилагане на проектно-базирано учене:** Включване на децата в проекти, които им позволяват да изследват тема в дълбочина и да прилагат наученото в практически ситуации.
- **Използване на автентични материали:** Включване на материали от реалния живот (напр. менюта, разписания, реклами) за развитие на функционални умения.
- **Прилагане на технологии:** Използване на компютри, таблети, специализиран софтуер и образователни приложения, които могат да предложат интерактивни и адаптирани начини за учене.

- **Адаптирани учебни помагала:** Използване на учебници и работни листове с по-голям шрифт, по-малко информация на страница, опростен език и повече визуална подкрепа.

Чрез умелото съчетаване на адаптиране на съдържанието и прилагане на диференцирани подходи на преподаване, ресурсният учител създава условия за максимално включване и успех на всяко дете със СОП в образователния процес.

Приложение 1. План за подкрепа

ИНДИВИДУАЛЕН ПЛАН ЗА ПОДКРЕПА (ИПП) ЗА ДЕТЕ/УЧЕНИК СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Утвърден със Заповед № ____./____ г.

на Директора на _____
(наименование на детската градина/училището)

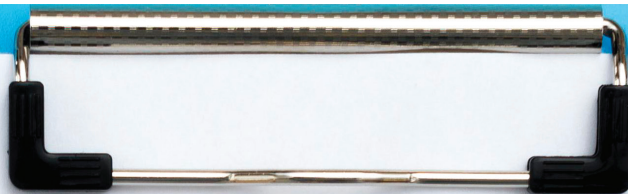
I. Общи данни за детето/ученика:

1. Име, презиме, фамилия: _____
2. ЕГН: _____
3. Дата на раждане: _____
4. Възраст: _____
5. Детска градина/Училище: _____
6. Група/Клас: _____
7. Учебна година: _____

II. Информация от оценката на индивидуалните потребности:

1. Дата на извършване на оценката: _____
2. Екип за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР), извършил оценката (имена и длъжности на членовете):

3. Кратко обобщение на основните констатации от оценката (идентифицирани силни страни и затруднения в различните области на развитие: познавателно, езиково-говорно, социално-емоционално, адаптивно поведение, двигателно и др.):

III. Силни страни, интереси и предпочитания на детето/ученика:

IV. Дългосрочни цели за развитие и учене (за етап или степен на образование):

1. _____
2. _____
3. _____

(Посочват се основните насоки за развитие в по-продължителен период)

V. Краткосрочни цели, дейности и мерки за подкрепа (за учебната година/срок):

№	Кратко-срочна цел (Конкретна, измерима, постижима, релевантна, времево ограничена – SMART)	Дейности и мерки за постигане на целта (Специфични интервенции, методи, форми на работа)	Необходими ресурси (Помагала, материали, оборудване, технологии)	Отговорно лице/а (Име и длъжност)	Срок за изпълнение	Критерии за напредък и методи за оценка
1						
2						
3						
4						
5						

VI. Организация на подкрепата:

1. Предвиден брой часове допълнителна подкрепа седмично/месечно (общ брой и разпределение по специалисти):

Ресурсен учител: _____ часа седмично

Логопед: _____ часа седмично

Психолог: _____ часа седмично

Друг специалист (посочете): _____ часа седмично

2. Форма на работа (индивидуална/групова): _____

3. Място на провеждане на занятията: _____

4. Необходими адаптации на физическата среда: _____

5. Необходими адаптации на учебното съдържание, учебните материали и методите на преподаване в общата класна стая: _____

6. Необходимост от Индивидуален учебен план (ИУП) / Индивидуална учебна програма (ИУПр): Да / Не (Ако е "Да", прилагат се отделно)

VII. Сътрудничество и координация:

1. Участие на общообразователните учители в изпълнението на ИПП: _____

2. Форми на взаимодействие с родителите/настойниците: _____

3. Сътрудничество с други специалисти и институции (ако е приложимо): _____

VIII. График на срещите за преглед и актуализация на ИПП:

1. Първи преглед: до края на м. _____ г.

2. Втори преглед: до края на м. _____ г. (ИПП се преразглежда най-малко два пъти годишно)

IX. Подписи на членовете на ЕПЛР:

Ресурсен учител: _____ (подпис)

Логопед: _____ (подпис)

Психолог: _____ (подпис)

Учител в група/клас: _____ (подпис)

Класен ръководител: _____ (подпис)

Друг член: _____ (подпис)

X. Съгласие на родителите/настойниците:

Аз, долуподписаният/ата _____

родител/настойник на _____

се запознах с настоящия Индивидуален план за подкрепа и съм съгласен/съгласна с неговото съдържание и предвидените мерки за подкрепа.

Дата: _____ Подпис: _____

При възможност и желание, подпис на ученика (над 16 г.): _____ (подпис)

Приложение 2. Адаптиране и модифициране на учебно съдържание

БЛАНКА ЗА АДАПТИРАНЕ И МОДИФИКАЦИЯ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ

Утвърден със Заповед № ____./ ____ г.

на Директора на _____
(наименование на детската градина/училището)

I. Обща информация:

1. Име на детето/ученика (или група, ако е приложимо): _____
2. Учебен предмет: _____
3. Тема на урока/дейността _____
4. Дата: _____
5. Изготвил (Име и длъжност): _____

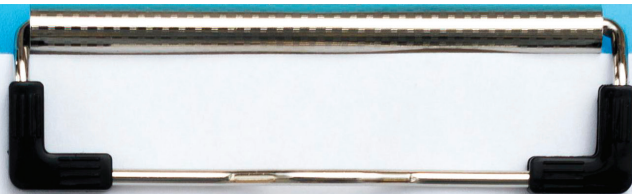
II. Оригинално учебно съдържание/Учебна цел:

Кратко описание на оригиналното учебно съдържание или конкретната учебна цел, която трябва да бъде постигната: _____

III. Извършени адаптации и модификации на съдържанието:

Посочете конкретните начини, по които е адаптирано или модифицирано учебното съдържание. Можете да отбележите приложимите или да добавите други:

- ☐ Опростен език и речник
- ☐ Използване на кратки изречения
- ☐ Структуриране на информацията (напр. подзаглавия, точки, номериране)
- ☐ Визуална подкрепа (картини, схеми, символи, графики)
- ☐ Намаляване на обема на информацията
- ☐ Фокусиране върху ключови понятия
- ☐ Използване на конкретни примери
- ☐ Промяна във формата на представяне (напр. аудио, видео)
- ☐ Адаптиране на шрифта и оформлението
- ☐ Друго (моля, уточнете): _____

Подробно описание на конкретните адаптации/модификации: _____

IV. Използвани материали:

Посочете оригиналните материали и адаптираните/допълнителните материали, които са използвани:

Оригинални материали: _____

Адаптирани/Допълнителни материали: _____

V. Бележки/Наблюдения (по избор):

Как детето/ученикът реагира на адаптираното съдържание?

Постигнати резултати или възникнали затруднения: .

Тази бланка е примерен инструмент, който може да бъде полезен за документиране и проследяване на процеса на адаптиране на учебното съдържание. Редовното попълване и анализиране на информацията от тези бланки може да подпомогне ресурсния учител при планирането на бъдещата подкрепа и оценката на ефективността на прилаганите стратегии.

